

הקדמה לספר שמות

5 **רמב"ן שמות הקדמה**
 השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחדוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם, ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפי' ובגאולה ממנו ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב זה בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד:

15 **רמב"ן שמות פרק יג פסוק טז**
 כן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים. כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו:
 20 ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו, וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלהים בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה (עי' ערוך ערך חצף):

דרשת תורת ה' תמימה (לקראת הסוף)
 והתחיל לספר קורותיו וללמד מעלתו בעשר נסיונות, כי דבר טוב לנביאים, שכתבו העמל שנושאים הצדיקים לכבוד בוראם וכתבו השכר שהוא משלם להם ולזרעם אחריהם, כי בזה יתעוררו הלבבות לבורא, כמו שכתוב בספר דברי הימים למלכי ישראל. ולזה האריך כל כך במעשה האבות, לומר כמה בארות חפרו, וענין יעקב עם עשו ולבן. אבל מצאתי בבראשית רבה ענין מתרץ כל זה, אמרו, כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, וכן היה הקב"ה רוצה להודיע לנביאים מה שעתידי לבוא עליהם ועל זרעם, והיה מוציא הענין מן הכח אל הפועל להיותו שריר וקיים.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד ב
 35 אחרים אומרים: שתי מצעות בבל, אחת של שכינה ואחת של אביו. והיינו דכתיב +בראשית מט+ אז חללת יצועי עלה (אל תקרי יצועי אלא יצועי).

רש"י מסכת שבת דף נה עמוד ב
 40 אחת של שכינה - כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו, מעמיד מטה לשכינה, ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה - הוא בא ולן אותו הלילה.

בראשית פרק יז פסוק כב
 וַיְכַל לְדַבֵּר אֶתֹו וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבְרָהָם:

45 **רש"י בראשית פרק יז פסוק כב**
 (כב) מעל אברהם - לשון נקיה הוא כלפי שכינה, ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום:

50 **רמב"ן בראשית פרק יז פסוק כב**
(כב) ויעל אלהים מעל אברהם - לשון כבוד כלפי המקום, ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של הקדוש ברוך הוא. לשון רש"י. אבל לשונם בבראשית רבה (מז ו) האבות הן הן המרכבה, ירמוז למה שכתוב (מיכה ז כ) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, ופחד יצחק היה לי (להלן לא מב). והמשכיל יבין:

55 **מזרחי (רא"ם) בראשית פרק יז פסוק כב**
(כב) [מעל אברהם] לשון נקייה כלפי שכינה. לומר בלשון "על", דאם לא כן 'ויעל אלהים מאת אברם' מיבעי ליה. וכל זה אינו אלא לפי פשוטו, אבל לפי המדרש, למדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום. פירוש: כל הצדיקים, שהן בלי יצר הרע, אף כי בעפר יסודם, נקראים "מרכבתו של מקום", כמו שנקראים השמים העליונים מרכבתו - "רוכב שמים בעזרך" (דברים לג, כו), "לרוכב בשמי שמי קדם" (תהלים סח, לד). ומפני שלא מצינו בשום מקום שהצדיקים מרכבתו של מקום רק באבות, שנאמר: "ויעל אלהים מעל אברהם", "ויעל מעליו אלהים" (לה, יג), "והנה ה' נצב עליו" (כח, יג), לפיכך אמר ריש לקיש (בראשית רבה מז, ו): "האבות הן הן המרכבה" אף על פי שהדבר שוה בכל הצדיקים. דאם לא כן מאי שנא הני מכל הצדיקים שבעולם. ולכן מה שטען הרמב"ן ז"ל על דברי הרב ואמר: "אבל לשונם בבראשית רבה (בראשית רבה מז, ו): 'האבות הן הן המרכבה'", אינה טענה.

65 **גור אריה**
(כא) ולפי מדרשו שהצדיקים הם מרכבתו של הקב"ה. וטעמא דמילתא כי על ידם השכינה שורה בארץ, והשכינה היא עליהם, ולפיכך הם כסא לשכינה ומרכבתו. אבל בב"ר (מז, ו) לא אמרו רק שהאבות הן הן המרכבה שלימה, ורש"י כתב שהצדיקים הן הן מרכבתו (קושיית הרמב"ן), ויראה דטעמא דרש"י שהאבות הן הן המרכבה שלימה, כי אחר שהיו שלשה אבות - והן אבות העולם - הן הן המרכבה שלימה בכלל, אבל שאר צדיקים הם פרטים ואינם מרכבה שלימה, וכל אחד יש לו ענין מה מן המרכבה. אך יראה שאין שייך לומר מרכבה רק באבות מטעם זה עצמו, לפי שהם אבות העולם בכלל, וראוי שיהיו מרכבה, אבל פרטי הצדיקים מפני שהם פרטים - לא שייך בהם מרכבה, ובזה דברי רז"ל במדרש (ב"ר מז, ו) 'האבות הן הן המרכבה', דוקא אבות מטעם שאמר.

75 **רמב"ן בראשית פרק א פסוק א**
ונתן רבי יצחק טעם לזה, כי התחילה התורה בבראשית ברא אלהים וספור כל ענין היצירה עד בריאת אדם, ושהמשילו במעשה ידיו וכל שת תחת רגליו, וגן עדן שהוא מבחר המקומות הנבראים בעולם הזה נעשה מכוון לשבתו, עד שגירש אותו חטאו משם, ואנשי דור המבול בחטאם גורשו מן העולם כולו, והצדיק בהם לבדו נמלט הוא ובניו, וזרעם חטאם גרם להם להפיצם במקומות ולזרותם בארצות, ותפשו להם המקומות למשפחותם בגוייהם כפי שנזדמן להם:
80 אם כן ראוי הוא, כאשר יוסיף הגוי לחטוא, שיאבד ממקומו ויבוא גוי אחר לרשת את ארצו, כי כן הוא משפט האלהים בארץ מעולם, וכל שכן עם המסופר בכתוב כי כנען מקולל ונמכר לעבד עולם (להלן ט כז), ואינו ראוי שיירש מבחר מקומות היישוב, אבל יירשנה עבדי ה' זרע אוהבו, כענין שכתוב (תהלים קה מד) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו. כלומר, שגירש משם מורדיו, והשכין בו עובדיו, שידעו כי בעבודתו ינחלוה, ואם יחטאו לו תקיא אותם הארץ, כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם:

85 **מתוך התפילה יהי כבוד**
כִּי הוּא אֱמֵר וַיְהִי. הוּא צָנָה וַיַּעֲמֵד: כִּי בָחַר יְדוֹד בְּצִיּוֹן. כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה. יִשְׂרָאֵל לִסְגָלָתוֹ: כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְדוֹד אֶנְיָה לְמוֹשָׁב לוֹ
עֲמוּ. וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב:

90 **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת זבחים פרק יד משנה ח**
(ח) קרא את ירושלים נחלה בגלל קביעות קדושתה וקיומה לעולם ועליה אמר הנביא ונחלתו לא יעזב, לפי שכבר אמר בתחלת הענין כי ה' בחר את ירושלים לשכינתו ובחר את ישראל לו יתעלה סגולה, ואמר אחר כך כי ה' לא יטוש את האומה הזו אשר בחר לנחלתו ולא אותו המקום אשר בחרו והוא אמרו כי בחר ה' בציון אוה למושב לו, כי יעקב בחר לו - ה' ישראל לסגלתו, כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזב, וכבר באר נצחיות קדושתה ואמר זאת מנוחתי עדי עד